

Millaisia kokemuksia sairaanhoitajilla on suun kautta toteutettavasta lääkehoidosta potilaille, joilla on nielemisvaikeuksia?

TULOKSET

Sairaanhoitajien kokemukset

- Sairaanhoitajat joutuivat usein tilanteisiin, joissa nielemisvaikeuksista kärsivien potilaiden lääkityksen antamiseen liittyvä päätöksenteko oli haastavaa.
- Sairaanhoitajilla ei ollut saatavilla asianmukaisia ohjeita tai lääkehoitoon liittyvää tietoa kliinisen päätöksenteon tueksi, mikä näkyi käytännön työssä hämmennyksenä, epävarmuutena sekä eettisinä ongelmina.
- Epävarmuutta aiheutti myös sairaanhoitajien ja muiden terveydenhuollon ammattilaisten välisen virallisen viestintätavan puuttuminen.
- Sairaanhoitajat toivoivat lisäkoulutusta lääkehoidon toteuttamisesta sekä ennalta määritettyjä ohjeistuksia ongelmatilanteisiin.

Havaitut ongelmat:

- potilaiden lääkkeiden saannin varmistaminen
- ongelmien ja epävarmuuden kohtaaminen
- epäjohdonmukaisuus ja ristiriidat
- kilpailevat vaatimukset
- rajallinen aika
- potilaiden yksilölliset tarpeet ja
- vaihtoehtoisten lääkemuotojen suuremmat kustannukset tai saatavuusongelmat.

YHTEENVETO

Nielemisvaikeuksista kärsivien ikäihmisten lääkehoidon toteuttamisessa on sairaanhoitajille monia haasteita, kuten rajallinen aika, monimutkaiset annosteluprosessit, puutteellinen tiedonkulku sekä vähäinen farmakokinetiikan ja -dynamiikan tuntemus. Lääkällä tulisi suosia helposti otettavia lääkemuotoja, kuten oraalinesteitä, jauheita ja rakeita tai käyttä muita lääkkeenantoreittejä.^{3,6}

Haasteisiin voidaan vastata esimerkiksi kehittämällä selkeitä ohjeistuksia, järjestämällä aiheesta lisäkoulutusta sekä edistämällä moniammatillista yhteistyötä. Johdonmukaisen koulutuksen tavoitteena olisi lääkitysvirheiden väheneminen ja nielemisvaikeuksista kärsivien lääkehoidon yksilöllinen suunnittelu. Lääkehoitoon liittyvää tietoa tulisi täsmentää ongelmatilanteiden vähentämiseksi. Hoitajat ovat keskeisessä asemassa myös tunnistamassa ikääntyneiden nielemisvaikeutta, ja sen vuoksi aiheesta tarvitaan henkilökunnalle koulututusta.

Nielemisvaikeuksista kärsivien lääkehoidosta on niukasti ajantasaista tutkimustietoa.

TAUSTA

Nielemisvaikeutta eli dysfagiaa esiintyy noin 50 % ikääntyneistä¹. Dysfagian taustalla voi olla eri sairauksia, kuten neurologisia sairauksia, aivoverenkierron häiriö, dementia tai Parkinsonin tauti. Myös korkea ikä itsessään aiheuttaa motoristen toimintojen heikkenemistä ja hidastumista, lihasten surkastumista sekä suun kuivumista, mitkä vaikeuttavat nielemistä.^{1,2} Dysfagian riskinä ovat muun muassa aspiraatio ja hengitystiekomplikaatiot¹. Väestön ikääntymisen myötä nielemisvaikeuksien ennustetaan yhä yleistyvän². Nielemisvaikeus hankaloittaa suun kautta toteutettavaa lääkehoitoa, kuten tablettien ja kapseleiden nielemistä. Nielemisen helpottamiseksi tabletteja murskataan ja kapseleita avataan, mikä saattaa aiheuttaa muutoksia lääkkeen tehoon ja turvallisuuteen. Tämä voi johtaa liian suuren lääkeainemäärän vapautumiseen kerralla ja halutun terapeuttisen pitoisuuden ylittymiseen.^{3,4} Nielemisvaikeuden ajatellaan lisäävän riskiä lääkehoidon vaaratapahtumille⁵.

Kyselytutkimuksen perusteella** (N = 355)

90%

Ilmoitti kohtaavansa päivittäin potilaita, joilla on nielemisvaikeuksia

94%

Kertoi modifioivansa lääkkeitä lääkkeenannon helpottamiseksi

86%

Toivoi koulutusta lääkkeenannon ongelmiin

Millaisia kokemuksia sairaanhoitajilla on suun kautta toteutettavasta lääkehoidosta potilaille, joilla on nielemisvaikeuksia?

AINEISTO JA MENETELMÄT

Näyttövinkki perustuu vuonna 2018 julkaistuun laadullisten tutkimusten järjestelmälliseen katsaukseen sekä 2021 julkaistuun poikkileikkaustutkimukseen. Katsauksessa tarkasteltiin ikäihmisten asumispalveluissa työskentelevien hoitajien kokemuksia nielemisvaikeuksista kärsivien potilaiden lääkehoitoon liittyen. Löytyneistä 1681 viitteestä katsaukseen valikoitui mukaanottokriteereiden perusteella lopulta yksi tutkimus, jossa oli haastateltu 11 australialaista sairaanhoitajaa. Poikkileikkaustutkimuksen tarkoituksena oli kuvata nielemisvaikeuksista kärsivien ikääntyneiden lääkkeitä antoon liittyviä ongelmia ja ratkaisuita terveysalan ammattilaisten (n = 355) näkökulmasta. Katsauksen ja poikkileikkaustutkimuksen menetelmällinen toteutus on kuvattu yksityiskohtaisemmin alkuperäisissä julkaisuissa^{*,**}. Tutkimusten laatu arvioitiin JBI:n arviointikriteeristöillä.^{***}

KÄYTTÖ- KELPOISUUS SUOMESSA

Tulokset ovat sovellettavissa suomalaisessa terveydenhuollossa, sillä väestö ikääntyy ja iän myötä fysiologiset muutokset sekä lisääntynyt sairastumisriski voivat aiheuttaa nielemisongelmia.

Potilailla on oikeus turvalliseen lääkehoitoon nielemisvaikeuksista huolimatta. Hoitajien hyvä perehdytys, ajan tasalla olevat lääkesuosituksen sekä yhdenmukaiset käytännöt nielemisvaikeuksista kärsivien hoidossa edesauttavat asianmukaisen lääkehoidon toteuttamista. Hyvin toteutettu lääkehoito varmistaa lääkkeen halutun vaikutuksen potilailla ja mahdolliset haittavaikutukset vältetään.

LAATIJAT

Heli Hyvärinen¹ sh, YAMK -opiskelija
Maarit Liiten¹ sh, YAMK -opiskelija
Noora Oksa² lbh, TtM-opiskelija
Heli Rytkönen² sh, TtM-opiskelija
Kääriäinen Maria², TtT, professori
Tuomikoski Anna-Maria¹, TtT, yliopettaja
Jaana Kotila³, sh, TtM, FT-opiskelija, kliininen asiantuntija

¹ Oulun ammattikorkeakoulu ² Oulun yliopisto ³ HUS ⁴ Hotus

Editoijat: Lotta Hamari⁴ ft, TtT, tutkija ja Kaisa Kurvinen⁴ sh, TtK, tutkimusassistentti

ALKUPERÄISET JULKAISUT

***Forough AS, Wong SYM, Lau ETL, Serrano Santos JMS, Kyle GJ, Steadman KJ, Cicheri JAY, Nissen LM.** Nurse experiences of medication administration to people with swallowing difficulties living in aged care facilities: a systematic review of qualitative evidence. JBI Database of Systematic Reviews and Implementation Reports. 2018; 16(1):71–86.

****Forough AS, Lau ETL, Steadman KJ, Kyle GJ, Cichero JAY, Serrano Santos JM, Nissen LM.** Factors that affect health-care workers' practices of medication administration to aged care residents with swallowing difficulties: An Australia-wide survey study. Australas J Ageing. 2021; 40(1):e79–e86.

***Katsauksen laatu: hyvä (9/11), JBI: [Checklist for Systematic Reviews and Research Syntheses](#)

***Katsauksen laatu: hyvä (7/8), JBI: [Checklist for Analytical Cross Sectional Studies](#)

MUUT KÄYTETYT LÄHDEVIITTEET

- Voutilainen M.** Nielemisvaikeus. Gastroenterologia ja hepatologia. 2018. https://www.oppiportti.fi/op/gjh00202/do?p_haku=nielemisvaikeus#T1/21.2.2021.
- Ilmarinen T, Rousselle R, Apajalahti M, Nikander P, Arkkila P, Atula S.** ym. Nielemisvaikeuden arviointi. Suomen Lääkärilehti 2019; 74(34):1811–1816.
- Makkonen N.** Mikä neuvoksi, kun potilas ei pysty nielemään tablettia tai kapselia? Sic! Lääketietoa Fimeasta 2/2013.
- Laitinen K, Ahonen J, Kröger P.** Voiko tablettin murskata tai lääkekapselin tyhjentää? Lääkärilehti 9/2010; 65: 830–832.
- Härkänen M, Saano S, Vehviläinen-Julkunen K.** Lääkehoidon vaaratapahtumat ja niihin vaikuttavat tekijät-katsaus lääkehoidon turvallisuutta arvioineen projektin tuloksiin. Dosis 3/2019; 242–259.
- Siven M, Niittymäki J.** Vastaavatko nykyiset lääkemuodot iäkkäiden lääkehoidon haasteisiin? Dosis 1/2016.